

A 1803/välfärd

Flytjandi	Flokkahópur miðjumanna
Afgreiðsla	Norræna velferðarnefndin

Þingmannatillaga um norrænt samstarf gegn heiðurskúgun**Tillaga**

Flokkahópur miðjumanna leggur til að

Norðurlandaráð beini þeim tilmælum til ríkisstjórna Norðurlanda

að þær víkki út norrænt samstarf um rannsóknir, réttarvörslukerfi og stjórnvöld sem miða að því að fyrirbyggja ofbeldi sem kennt er við heiður (heiðurs-ofbeldi)

að þær greini forvarnir norrænu ríkjanna gegn heiðursofbeldi og -kúgun og mismunandi birtingarmyndum þess svo sem barnahjónaböndum, þvinguðum hjónaböndum og limlestingu á kynfærum, bæði í sambandi við börn og ungmenni sem og forsjárhafa

að þær greini hvernig norrænu ríkin hafa á öllum stigum þeirra beitt sér sérstaklega gegn barnahjónaböndum

að þær greini hvernig norrænu ríkin hafa beitt sér gegn limlestingu á kynfærum stúlkna og kvenna og til hvaða ráðstafana þau hafa gripið í því skyni að tryggja þolendum slíkrar meðferðar rétt til heilbrigðisþjónustu og stuðnings

að þær skiptist á upplýsingum um rannsóknir réttarvörslukerfisins á „heiðursglæpum“ með sérstakri skírskotun til barnahjónabanda, þvingaðra hjónabanda og limlestinga á kynfærum

Bakgrunnur

Meðal helstu baráttumála samtímans fyrir frelsi er að brjóta á bak aftur kúgun sem kennd er við heiður. Allir eiga að njóta réttar til að ráða framtíð sinni, óháð kyni og óháð fjölskylduböndum. Slík réttindi hafa verið álitin sjálfsögð í samfélagi okkar en stúlkur og drengir, konur og karlar sem búa við að heiður fjölskyldu og þjóðfélagshóps sé tekinn fram yfir einstaklingsfrelsi njóta ekki slíkra réttinda. Hér er meðal annars átt við aðgang að allri kennslu í skólum, að mega vera með vinum sínum, að eiga frístundir, að ráða kynhneigð sinni, njóta friðhelgi líkama síns, geta valið sér lífsförunaut sjálfur og átt þess kost að taka ákvarðanir um og hafa áhrif á eigið líf.

Árið 2009 kom út skýrsla á vegum sænsku stofnunarinnar Ungdomsstyrelsen, sem þá var starfrækt um málefni æskulýðsins, þar sem fram kom að 70 þúsund ungmennum

væri meinað að ráða hvern þau gengju að eiga. Árið 2014 mat Carin Götblad, opinber verkefnisstjóri um ofbeldi í nánnum samböndum, það svo að 100 þúsund strákar og stelpur undir 25 ára aldri byggju við heiðurskúgun. Óháðir rannsakendur hafa gert útreikninga sem benda til að ungt fólk sem verður fyrir frelsisskerðingu vegna heiðurs-kúgunar í Svíþjóð sé allt að 240 þúsund manns.

Hugtakið heiðurskúgun leiðir oft hugann að ofbeldi og kúgun sem lýtur að kröfu um skírlífi, um að hafa stjórn á ráðahag ungs fólks og takmarka möguleika þeirra á fullorðinsaldri. Eins og mörg dómsmál sýna getur sá sem neitar að beygja sig undir kennisetningar heiðursofbeldishyggjunnar orðið að gjalda fyrir það með lífi sínu þegar verst gegnir.

Í Svíþjóð var lengi dregið í efa og deilt um hvort taka ætti heiðurstengd málefni til umræðu. Enn í dag kemur fyrir að lítið sé gert úr heiðursofbeldishyggju eða hún afsökuð. Umfang vandans ásamt áhuga stjórnámálanna og ekki síst þolenda sjálfra varð til þess að augu almennings opnuðust fyrir ástandinu og tillögur að mótvægisáðgerðum tóku á sig mynd. Því má þó ekki gleyma að jafnvel þar sem heiðurskúgun er sjaldséð kemur hún jafnhart niður á þeim sem fyrir henni verður. Í löndum þar sem heiðurskúgun er ekki til nema hjá fámönnum minnihlutahópum kann samfélagið að vera óundirbúið. Er því rík ástæða fyrir Norðurlönd til að taka málefnið á dagskrá og vinna að því saman svo að þekking og reynsla einstakra landa nýtist fleirum.

Öll aðildarríki Sameinuðu þjóðanna komu sér saman um Heimsmarkmið um sjálfbæra þróun til ársins 2030 en þau eru 17 alls og undirmarkmið þeirra 169. Fimmta markmiðið á að stuðla að jafnrétti svo að stúlkur, drengir, konur og karlar hafi sömu forsendur og tækifæri. Eitt af undirmarkmiðum 5. heimsmarkmiðsins fjallar um afnám allra skaðlegra siða eins og barnahjónabanda, snemmbúinna og þvingaðra hjónabanda og limlestingu kynfæra kvenna og stúlkna. Í maí 2017 undirritaði Evrópuráðið samning um forvarnir og baráttu gegn ofbeldi á konum og heimilisofbeldi (Istanbul-samninginn). Í samningnum kemur skýrt fram að afbrot kennd við „svokallaðan „heiður““ og limlesting á kynfærum stúlkna og kvenna teljast til ofbeldis gegn konum. Fullgilding leggur kvöð á ESB að vernda og styðja þolendur með því að veita þjónustu á borð við varanlegar hjálparsímalínur og sérhæfða lækniþjónustu auk þess að grípa til fyrirbyggjandi ráðstafana sem stuðla að breytingum í því skyni að uppræta fordóma, venjur og hefðir sem byggjast á hugmyndum um að konur séu lægra settar eða á staðalímyndum um konur og karla.

Í skýrslunni „Þekking sem nýtist - Tillögur um aukið norrænt samstarf á sviði félagsmála“ beinir Árni Páll Árnason, fyrrverandi félagsmálaráðherra Íslands, kastljósinu einnig að norrænu samstarfi sem hann telur að þurfi að byggjast í auknum mæli á þekkingu og þörf. Árni Páll Árnason boðar þekkingu sem skilar árangri og miðlun hennar.

Fræðimenn á Norðurlöndum þurfa að skiptast á upplýsingum um reynslu á sviðinu og vinna þarf að þróun aðferða og skipulags fyrir viðkomandi stjórnvöld hvað varðar

heiðursofbeldi. Borgaralegt samfélag gegnir mikilvægu hlutverki við að stemma stigu við heiðursofbeldi og -kúgun og mismunandi birtingarmyndum þess eins og barnahjónaböndum, þvinguðum hjónaböndum og limlestingum kynfæra. Borgaralegt samfélag býr yfir langri reynslu af að taka á móti og styðja brotaþola og þá sem eiga undir högg að sækja í þessu tilliti. Huga þarf að ávinningi af samvinnu hins opinbera og borgaralegs samfélags svo að hann megi auka og þróa.

Samnýting þekkingar ræður úrslitum fyrir lítil lönd sem ella ættu erfitt með að afla sér hennar þar sem reynsla þeirra er takmörkuð.

Heiðurskúgunar getur einnig gætt yfir landamæri innan Norðurlanda. Ungt fólk kann að vera neytt í hjúskap í öðru norrænu landi. Refsidómstóll ættbálka og fjölskyldna utan laga og réttar kann sömuleiðis að teygja sig milli landa.

Reykjavík, 22. janúar 2019

Arman Teimouri (L)

Anna Kolbrún Árnadóttir (Mifl)

Arto Pirttilahti (cent)

Bertel Haarder (V)

Britt Lundberg (C)

Carl Holst (V)

Guðmundur Ingi Kristinsson (Flf)

Heidi Greni (Sp)

Jenis av Rana (Mfl)

Johanna Karimäki (grænum)

Ketil Kjenseth (V)

Kjell-Arne Ottosson (KD)

Krista Mikkonen (grænum)

Linda Ylivainio (C)

Magnus Ek (C)

Martti Talja (cent)

Mikael Staffas (Lib)

Rasmus Ling (MP)

Tore Storehaug (KrF)

Willfred Nordlund (Sp)